

JEHOVA ÁRNYÉKA

KONTRAFERENC

Menekültünk a hömpölygő folyó elől. Deszkák, baromfitetemek úsztak az ár felszínén. Emberek kiabáltak a partról. Igazából nem is part volt, csak a másik utca, amit még nem öntött el a víz. Ez a legelső gyerekkori élményem, ennél régebbre képtelenség visszanyúlni az időben. Nem tudok mindenre visszaemlékezni. Egy bérházba költöztünk. Rubeola, bányahimlő, fertőző májgyulladás meg egy könnyebb csuklóműtét. Az udvaron fociztunk. Kirúgtam a labdát az utcára. Futottam utána. Megbotlottam egy kiálló vasdarabban, és amekkora voltam, akkorát estem. Belevágtam a kezemet egy betonpárkány szélébe. Úgy éreztem, a tenyerem leválik nyomban. Aztán bent összevarrták. Nem biztos, hogy minden kérdésre tudok válaszolni. Nem hiszem, hogy volt a családukban idegbeteg. Csak a nagybátyám akasztotta fel magát a padláson. Tulajdonképpen rá sem emlékszem, egyszer vagy kétszer láttam összesen. Egy kis faluban laktak. Vagy nem is falu volt az, inkább birtok. Állítólag hipnotizálni is tudott, de én nem hiszem el. Ismertem egy bolondot a házból. Jámbor volt, és folyton mosolygott. Nem volt közveszélyes. A családja egyébként jómódban élt, biztosan nem tehettek róla, hogy ilyen lett a gyerekük. A zsebét mindig megtömték pénzzel, nehogy a fogyatékosága miatt szegényke bármiben is hiányt szenvedjen. Ismerték már lent a boltban. Szinte mindennap betért egy-egy tábla csokoládéért. Ha egy kicsit hízelegtek az elárúsítólányok, még több pénzt is adott nekik. Egy alkalommal, amikor én is éppen ott vártam a soromra, azt mutogatták, milyen szép nyuszik vannak a csokoládé papírján. Ugrándozó-táncoló, füligszáj nyuszik. Az a bolond meg képes volt megvenni nyár közepén. Valami elfekvő, poros áru lehetett, az a hülye pedig megvette. Amikor elment, jót kacagtak rajta a lányok, mert a húsvéti csokoládéba befészkelte a moly. Vitte haza jámbor mosollyal. Néha egészen normálisnak tűnt. Hogy tényleg bolond, arra úgy jöttem rá, hogy láttam egyszer a falra firkálni. Gondoltam, rajzol. A saját árnyékát rajzolta körül.

De ahogy a körvonalat követte, kénytelen volt meghajolni, így az árnyéka is vele mozdult, mások lettek a kontúrok. Végül az irkafirka a falon a rajzfilm fázisaira hasonlított inkább. Mindig előlről kezdte, de sohasem tudta végigrajzolni. Úgy maradt, félben. Nem, dehogyan neveltek vallásos szellemben. Csak egy imádságot ismertem akkor még: „Hála legyen! Megvolt mindig a mindennapim, és nem gyűjtöttem másnapra valót; a sírókkal sírni jólesett, de nem nevettem minden nevetővel; amim nem volt, nem kívántam, de sohasem volt elég az, aki voltam; ember lehettem akkor is, amikor az emberek nem akartak emberek lenni”. Nem találok szavakat erre. Itt minden cáfol engem. Itt képtelenség erről beszélni. Itt még az imádság is másként hangzik; nem kapnak levegőt a szavak, jelentésük devalválódik, lepotyognak a csótányok közé, bemocskolódnak, és soha többé nem tudják visszaadni igazi fényüket, mert ezek mécsbogarak voltak, ha éjszaka felvisszhangzottak. Ennek a jelentését nem lehet a tenyérből megállapítani. Csak állok a visszhangos szobában, lehunyom a szemem, a kezem előre nyújtom, mint a holdkórosok. Olyan, mint egy rossz álom. Itt semmiről sem lehet álmodni. A tükör nélküli falakon nincsenek arcaim. Én nem tudok mesélni. A magam érdekében nem tudok. Lehet, hogy otthon sem volt tükör. Egy szűkös emeleti lakásban laktunk, szorongtunk. Kevés volt a hely, állandóan kerülgetnünk kellett egymást,

hullott

lassan a vakolat a falakról, és zuhantunk mi is minden darabbal egyre lejjebb. Azért érezkeltem így a salétromos falak állagát, mert a szegénységünkkel azonosítottam, semmiségünk dobozává vált a dohos lakás. Akkor kezd az ember felnőni, ha rájön erre. Ha irigykedni kezd, hogy mások jobban élnek: fehér csempés, tágas fürdőszobákról ábrándozik, belebambul az újságba, ahol csupa korszerű dologról olvas, és az asztal közepére ereszkedik

le

egy pók. Hálója megtartja. Neki biztos kötele van, amely megvédi. Egyre csak lefelé vezető lépcsőket látok a szemem előtt. A nyitott udvari lépcsőház vaskorlátjára könyökölve ráérok háziasszonyok bíralták, ki hogyan öltözik, ki mit főz, és nem utolsósorban: ki kit csal meg. Mindig tudta a nyitott gang kíváncsi népe, kihez jött vendég, vagy kin hagyott kék foltokat a férje. A lépcső alá lila színű méreggel beporozott búza meg kukoricaszemeket raktak egy újságpapírra. Nem emlékszem már, hogy reagáltak rá az egerek. Apám rokkantnyugdíjas volt, nehézkesen mozgott, ezért állandóan a szobában vagy a gangon ült, mindent megfigyelt, ami a házban történt. Anyám takarítani járt, szükség volt mindig egy kis nyugdíjkiegészítésre. Soha sem lehettem egyedül, figyelt a család és a szomszédok hada. Egyébként jól megvoltunk

egymással, de ez nem minden. Egy ideig természetesnek tűnt, hogy együtt végezzük el az otthoni munkát: sütjük a palacsintát, nézzük a tévét, kártyázzunk vagy etetjük a vadgalombokat. Külön útjaink sokáig egyáltalán nem voltak. Az okozta az első igazi konfliktust, amikor a nővéremnek udvarolni kezdett Tibi. Moziba is csak szülői beleegyezéssel – eleinte kísérettel – mentek; utána persze mindjárt haza kellett jönniük, mert odahaza később is mérték az időt. Szegény fiú alig mert szólni Ágihoz a szüleim jelenlétében, velem beszélgetett inkább, ha eljött hozzánk. Csakhamar önállósítani kezdték magukat, el-elmaradtak: sétáltunk egyet mozi után, vagy: kimaradt az egyik buszjárat; el is hittük eleinte, de az öregek azért mindig zsörtölődtek: nektek már nem is jó velünk, mondogatták szemrehányóan. Közben eszükbe sem jutott, képtelenek voltak felfogni, hogy Tibi nem velük akar csevegni; nem is csoda, hogy nem értették meg a kapcsolatukat, szerintem legalább húsz éve nem élnek házaseset; igaz, nem is volt nekik hol. Amikor fáradtan hazajöttek a munkából, mi már a nővéremmel otthon voltunk; a két szélesebb ágy – amin ők alszanak –, a nővérem díványa és az összecukható vaságy, amin én aludtam, az egész szobát betöltötte, felfigyeltünk volna a legkisebb zajra is. A hétvégén esedékes mosdás kész cirkuszt volt. Nagy fazékban melegített vizet anyám a gáztűzhelyen. Állandó volt a tisztálkodás sorrendje: elsőként apám fürdött a mosóteknőben, aztán én, majd a nővérem következett, végül pedig anyám. Eközben a többiek a szobában várakoztak. Egyszer fürdés után kimentem a vécére, a nyitott gang legvégén volt, utána azonban nem mehettem rögtön vissza a szobába, mert Ági volt a soros fürdő. Éltem az alkalommal: meglestem nővéremet. Teljesen begerjedtem, mert

ő volt az első nő, akit meztelenül láttam. Szerecsétlenségemre az egyik nagyhangú szomszédasszony meglátott, amint a kulcslyukon leskelődtem; leszidott, és beárult anyámnak; apám lekevert két nagy pofont, amikor megtudta, csak úgy csengett a fülem. Összefogtak ellenem: ferde hajlamúnak és romlottnak bélyegeztek; úgy kerülgettek hetekig, mint valami pestisest. Nem tudok beszélni,

magamról hitelesen biztosan nem tudok. Ahogy visszaemlékszem, mindig szótlán és magányos voltam. Természetemből adódik a zárkózottság. Itt különösen kerülöm az embereket, többnyire a behavazott hegyet nézem az ablakon keresztül: rossz lehet ott lakni a fehér csúcsok között, nincs a közelben semmi, semmi. Biztosan órákig kell gyalogolni a következő boltig. Ha kérdeznek valamit tőlem, sohasem válaszolok rögtön, valami gáncsol, talán az állandó fejfájás. Nagyon régóta fáj a fejem, nem is tudok pontosan visszaemlékezni, mikor kezdődött. Persze, megpróbálok pontosabban válaszolni. Valahogy véletlenül történt, tizenhárom éves lehettem, akkor jöttem rá az önkielégí-

tés műveletére. Éppen csak pelyhedzett az ágyékom. A végében csináltam. Ha jött valaki a szomszédos fürkébe, mindig csörögtem közben a papírral, vagy lehúztam a vizet, hogy ne hallatszon át semmi, ami gyanús lehet. Szerencsére a szomszédasszony lemezjátszójából hegyitangók harsogtak a nap bármely szakában. Sokszor kávéztak együtt vasárnap délutánonként anyámmal. Szóval olyankor körülbástyázott a zene ott, a folyosó végén; közben nőkre gondoltam, főleg színésznőkre meg a szomszédasszonyokra; izgalmas-fordulatos történeteket gondoltam ki, amelyekben a legerkölcösebb nők is engedelmeskedtek akaratomnak. Lemezjátszót vettek a szüleim tizenötödik születésnapomra. Nővérem férjhez ment Tibihez, most már tehették. Csak halkán hallgathattam, mert a többiek nem értették, utálták a zeném. Két nagylemezem volt sokáig, egy Beatles meg egy Omega. Az agyamban lüktetett minden hang. Később gitározni próbáltam. Barátomtól kértem kölcsön a hangszeret, azon tanultam játszani. Hozzám másmilyen énekek is érkeztek, éjszaka a lélek résein át, lopakodva a csillagos háztetőkön, a beton olajfoltjain csusszanva, megzörgetve váratlanul az ablakokat. Végigkocog a jelöletlen átjárón, mozdul a kilincs, de az ajtó zárva van. Még az utolsó ének sem jut el hozzám. Lassan elfelejtem. Uram, segíts, csak hangfoszlányok keringnek a fejemben, a sorok vége valaha rímelt, te súgtad a fülembe; nem látok mást, csak harcot, békét hirdet minden szavad, mondd, melyik az igazi arcod, álmodom, milyen lehet, ha eljön a te országod, attól félek, hogy messziről máris olyannak látod; erős leszek én, Uram, ha kell, erős, ha így akartad, volt már elég áldozat

-zat

-zat, ismételtette sercegve a lemez a fejemben, és a tút nem sikerült felemelnem a fekete bakelitről, a sötét korong megállíthatatlan volt, a tű pedig egyre mélyebbre véste bennem, hogy volt már elég áldozat, nem láttam mást a fekete barázdák között, csak céltalan harcot, ezt hirdette fennen a rádió, harsányan a plakát, omolva a sláger, hazudva a tankönyv, izzadva a lázmérő, betegen a lepedő, megvárom, amíg a hegytetőn olvadni kezd a hó. És folytatom:

end-

szeresen űztem a tiltott mesterséget, aztán egyszer észrevettem a végében, hogy valami spriccel a végén; addigra már elolvastam néhány felvilágosító célzatú füzetet, és rájöttem, miről van szó; büszkévé és öntudatosá tett, hogy „férfi” lettem, a lelkiismeretem azonban nem volt tiszta: rettegtem, hátha valaki rájön... Azt gondoltam, a többi fiú ilyesmit nem tesz. Egymás közt, a barátaimmal néha beszélgettünk az önfertőzésről, de mindenkinek az volt a véleménye, hogy egészségtelen dolog. Lenéztük azokat, akik „ilyesmire szorulnak”. Többen állították fennhangon, hogy túl vannak az első élményen, és azt kapják meg, akit akarnak. Nagyképűsködtünk; való-

jaban mégsem hittünk egymásnak. Gyűltek bennünk a hazugságok, mert a környezetünkben nem volt olyan felnőtt, akivel őszintén beszélgethettünk volna. Az idő haladtával egyre inkább meggyőződtem arról, hogy nincs igazi megoldás. Nincs béke, de a harc nélkülüm folytatódik. Most másra gondoltam. Másról nem tudunk beszélgetni, csak éppen erről? Hát tessék:

tizennyolc éves koromban befejeztem a középiskolát, hamarosan munkát is kaptam egy kis városszéli üzemben. Ugyanott dolgozott a lány, akivel rövid ismeretség után járni kezdtem. Néha elmentünk moziba, diszkóba, cukrászdába. Tízre szigorúan otthon kellett lennie. Nem akart bemutatni a szüleinek, elbeszélése szerint mogorva, barátságtalan emberek voltak. Kéz a kézben sétálgattunk, csókolóztunk a parkban, néztük a madarakat. Fagylaltot ettünk. A csókolózásban benne volt, de amikor közben megfogtam a mellét a padon, megsértődött, és többé szóba sem állt velem, mert ő „nem kurva”, akit fogdosni lehet fényes nappal. Mondom tovább:

az első fizetésem egy munkatársammal vertem el, ő javasolta, hogy ünnepeljük meg az igazi felnőtté válást. Végigjártuk az ismertebb szórakozóhelyeket. Cinzanót ittunk, a Spiritben összeakadtunk két lánnyal. Néhány évvel idősebbek lehettek nálunk, vagy csak az élet viselte meg őket jobban. Már világosodott, amikor hazakisértük őket. Egy eldugott, szűk kis utcában laktak albérletben. A házisárkány miatt senkit sem vihettek föl. A barátom a másik lánnyal lemaradt valahol a bokrok között. Mi a kapu alatt búcsúzkodtunk. Olyankor nem járt arra egy lélek sem. Vadul csókolóztunk. Útközben már elmesélte, hogy egy hete volt abortuszon, ettől aztán végképp vérszemet kaptam, biztosra vettem, hogy nem kell attól tartani, hogy felcsinálom, és így majd adakozóbb lesz. Aztán a búcsú vége valóban az lett, hogy mindketten begerjedtünk, és ott a kapualjban, állva túljutottam a dolgon. Vadul csapódtunk egymáshoz. Ütemesen

hullott a falról a vakolat. Némi fájdalom is vegyült az aktusba, csak valamivel később jöttem rá, hogy mitől: szörvágást kaptam, néhány napig vizes zsebkendővel gyógykezeltam magam. Ettől kezdve egészen más szemmel néztem a nőkre, mint ügyefogyott kamasz koromban. Megismerkedtem a buszban egy helyes, hosszú hajú lánnyal. A második héten már lefeküdtem vele. Szép időben kimentünk a város szélére, eldugott helyeket kerestünk, mivel lakásunk nem volt. Minden héten egy-két alkalommal voltunk együtt, egészen addig, amíg be nem hívtak katonának. Integett a peronról, és aztán

elszakadt a film, elrobogott mellettem minden, ami volt. Január 9-ére szólt a behívóm Mostarba, de csak tizedikén érkeztem meg, ebből adódtak

az első kellemetlenségeim. Eltelt két hosszú nap, anélkül hogy a számon ki-ejtettem volna akár egyetlen mondatot is. Toporogtunk hosszú sorokban a hóban, minden arcot egyformává faragott a hideg, névtelen szürkesség. Aztán a harmadik napon megtagadtam a fegyverviselést. Mindenki ismeri a tízparancsolatot, nemcsak a nazaréusok. A „ne ölj!”, szerintem, minden ember számára ugyanazt jelenti, és én tudom, hogy sohasem fogok gyilkolni, ezért nincs szükségem fegyverre. Persze fel lehet tenni a legsablonosabb kérdést, hogy „mi lenne, ha mindenki így vélekedne”, de erre én ugyanazt a sokat hallott választ adhatnám: fegyverek nélkül harc sem lenne, hősök se, az utolsó próféta is elment, minek olyan temérdek pénzt költeni hadseregére és fegyverekre. Így csak

lefelé megyünk. Elkerüljük egymást. Háborúsdit játszunk. Az is retteg, aki parancsol. Szabad vagyok, mert nem kérdezek semmit. Jobb volt a börtönben. A hadseregben csak három napot töltöttem, aztán másfél hónapot rács mögött. Rabszállítón hoztak ide. Innen már tudja. A védőügyvédem kérte ezt az elmeorvosi vizsgálatot. Többször is megkérdezte, hogy tudatában vagyok-e tettem súlyának. Természetesen tudom, mit tettem. Ezt válaszoltam az ápolóknak is, akik az EEG-re menet faggattak; maguk között megjegyezték:

bizonyos esetekben jobb megjátszani a hülyét. A recept biztosan sokaknál beválik, nálam nem. Nem kezdek el siránkozni, hogy „ne bántsatok engem, mert én nem haragszom”, „mert ha baj van, nem segít a szó, gyere állj elé, és lőj rám!” Nincs kegyelem, ha árvíz van, úszik minden. Akkor sem tudtam, hova sodor az ár, csak a deszkámat el nem engedtem. Most így vagyok a hitemmel.

Engem nem kell megmenteni! Furcsa, tudathasadásos állapotba kényszerít ezzel a beszélgetéssel: kívülről kell szemlélnem magam, mint egy amőbát a tárgylemezen; hogyan valljak így valami legbelsőről, és kinek az érdekében tegyem, Jehova aligha parancsolná azt, hogy rettegjek a megtorlástól.

Csak az érdekli, hogy az agyam működése eltér-e a normálistól, mit számítanak az elveim. Hiába teszi fel „érdekemben” a kérdéseket, nem hiszem, hogy a válaszok engem igazolnak, engem védenek, azért mert én egyet sem kérdezhetek. A kérdéseim eleve nem vezethetnének olyan igazsághoz, amely engem felmentene. A válaszolásra kárhozzátottnak csak az őszintesége marad, a támadási felülete, ahol még védekezni sem tud, mert ezen a terepen a kérdések a fegyverek. Mert ölni semmilyen körülmények között sem akarok, azért még nem vagyok bolond. Ütődött az, aki

az árnyékát kereste, mert maga sincs tisztában azzal, hogy lent van a sötétségben, ahol már azonossá

